

KONGRESI, SIMPOZIJI, DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

MEDNARODNI KULTURNO-ZGODOVINSKI SIMPOZIJ MODINCI 1994

Modinci-Mogersdorf, 5.–8. julij

Jubilejni, 25. mednarodni kulturno-zgodovinski simpozij Modinci se je letos odvijal v kraju, kjer se je pred četrto stoletja pričel, v Modincih na Gradiščanskem.

Svečana otvoritev simpozija je bila 5. julija 1994 ob 17. uri s pozdravnim nagovorom gradiščanskega deželnega glavarja Karla Stixa, simpozij pa so pozdravili tudi predstavniki posameznih dežel oz. držav udeleženk. V imenu Slovenije je spregovoril državni sekretar ministrstva za šolstvo in šport dr. Pavle Zgaga.

Uvodni referat *Winfrieda Stelzerja* z Dunaja z naslovom Utrditev in spremembe etničnih struktur v panonskem prostoru v poznem srednjem veku je zelo splošno obravnaval problematiko etničnih struktur od zgodnjega do poznega srednjega veka v omenjenem prostoru, pri čemer je v obravnavo zajel tudi slovenski prostor, vendar k doslej znanim in uveljavljenim tezam ni prispeval kaj bistveno novega.

V naslednjih treh dneh je bilo predstavljenih še deset referatov, iz vsake države oz. dežele po dva.

Zelo odmevna in zanimiva sta bila oba madžarska referata, morda tudi zato, ker je ostalim udeležencem ta problematika manj poznana. *András Pálóczi-Horváth* je opisal priseljevanje in naselitev nekaterih vzhodnih ljudstev na Ogrsko v srednjem veku. Od konca 10. do začetka 12. stoletja so se v več valovih priseljevali turško govoreči Pečenegi, od 13. stoletja dalje pa Kumani, ki so sem pribežali pred Mongoli. Na Ogrsko so se zatekli tudi iransko govoreči Jacigi. Te etnične skupine z nomadskim in polnomadskim načinom življenja so na Ogrskem opravljale vojaško službo, imele določene privilegije in so še dolgo ohranile svoje etnične posebnosti. Arheološki najdbe kažejo, da so zlasti Kumani še okrog 120 let po prihodu živeli nomadsko življenje in so se šele ob koncu 14. stoletja stalno naselili. Naselili so se v opuščeni madžarskih naseljih, odkoder se je pred Mongoli umaknilo madžarsko prebivalstvo. Dolgotrajen proces asimilacije je najno pripeljal do sprememb v gospodarskem in kulturnem življenju teh ljudstev. Drugi madžarski referent *András Kubinyi* je govoril o Nemcih in Nenemcih v mestih na Ogrskem v srednjem veku. Omenjal je številne priseljence iz tujine (hospites). Poudaril je, da se najprej omenjajo priseljeni obrtniki t.i. latini, ki so bili po večini Valonci in so se naselili v Esztergonu in Székesfehérváru, kasneje pa so prihajali Nemci. Referent je opozoril na razlike med mesti, ki so imela nemško okolico (npr. na Sedmograškem), in mesti, kjer okolica ni nemška. Dotaknil se je problematike judovskih naseljencev, ki so imeli poseben položaj, dalje slovanskih in drugih romanskih naseljencev (Olasi), poseben položaj so imeli Sekelji kot mejni stražarji in so bili verjetno potomci Avarov. Ob koncu srednjega veka je v ogrskih mestih bilo vedno več madžarskega prebivalstva, vendar pa naj bi bili cehi marsikje organizirani na etnični osnovi; s trditvijo se nekateri razpravljalci niso strinjali.

Oba hrvaška referata sta nekako prezrla, da je bil poudarek letošnjega simpozija na spremembah etničnih struktur v panonskem prostoru v poznem srednjem veku. Tako je *Željko Tomić* s pomočjo diapozitivov skušal prikazati podobo srednjeveškega hrvaškega prostora med Dravo, Donavo in Savo od 11. do 14. stoletja, vendar je ostal preveč pri prikazu arheoloških in drugih eksponatov, manjkala je povezava z zgodovinskim dogajanjem in vsaj poskus neke sinteze. Drugi hrvaški referent *Ivo Mažuran*, ki naj bi govoril o etničnih spremembah v Slavoniji kot posledici turških vpadov od konca 14. stoletja do bitke pri Mohaču 1526, je nizal predvsem znana dejstva o turškem prodiranju na Balkan, skoraj nič pa nismo slišali o posledicah tega prodiranja, saj je znano, da so prav ta sprožila velike etnične premike.

Heinrich Purkarthofer iz Gradca je prikazal Radgono z okolico v luči pravnih in etničnih sprememb. Pri raziskovanju se je opiral na podatke v urbarjih in po njegovih ugotovitvah naj bi na območju Radgone šele v času turških vpadov prišlo do močnejše slovanske naselitve, medtem ko naj bi bilo prej tu mešano slovansko in bavarsko prebivalstvo, ki pa se je ob madžarskih vpadih v času Matije Korvina zredčilo.

Gradčan *Karl Spreitzhofer* se je v svojem zelo zanimivo podanem referatu Etnične razmere na Štajerskem v poznem srednjem veku oprl na pričevanja iz arhivskih virov. Opozoril je, da je na današnjem avstrijskem Štajerskem mogoče prepoznati etnično mešana območja v dolini Mure, na jugovzhodnem Štajerskem in v nekaterih delih zahodne Štajerske. Poudaril je, da je bila še v 11. in 12. stoletju močna slovanska komponenta na zgornjem Štajerskem, predvsem v dolini Mure, kasneje (13. stoletje) zaradi bavarske kolonizacije precej asimilirana. Asimilacijske procese je

sledil po pisnih virih in ugotovil, da se v 13. stoletju še pogosta slovanska imena kmetov kasneje ohranjajo le še kot hišna imena. Podobno je bilo s krajevnimi imeni, ki so v visokem srednjem veku še slovanska, v poznem srednjem veku pa se izgubljajo. Ponekod imamo primere nemških imen in slovanskih priimkov, kar gotovo tudi kaže na slovansko poselitev. Poučna je tudi lokalna raziskava za okolico Voitsberga, ki je pokazala, da so posamezna imena kmetov še okrog leta 1400 menjavajo v enem ali drugem jeziku, kar pomeni, da so razumeli oba.

Harald Prickler iz Eisenstadta je prikazal problematiko etničnih sprememb na Gradiščanskem v poznem srednjem veku in opozoril na doslej uporabljene metode raziskovanja t.j. na historično metodo, temelječo na prvi omembi kakega kraja v virih, na filološko in na arheološko metodo, ki se ji pridružuje še raziskovanje pustot. Menil je, da se prve omembe kraja v virih pojavljajo praviloma potem, ko je določen kraj že obstajal, tudi filološka metoda po njegovem ni povsem zanesljiva, zato priporoča upoštevanje in proučevanje raznih vrst virov in rezultate posameznih detajlnih raziskav. Po tem teoretičnem razmišljanju je prikazal nekatere specifičnosti Gradiščanske. Opozoril je na strelske vasi, ki so bile v določenem obdobju ukinjene in podrejene zemljiškim gospostvom, na številna nemška naselja, razstresena v obliki manjših otokov, na dejstvo, da so nekatere madžarske vasi bile ponemčene, na prihod hrvaških priseljencev v 16. stoletju in na slovenski živelj južno od Rabe.

Ernő Deák z Dunaja je govoril o problemih priseljevanja na Gradiščansko, ki jo od pozne antike dalje preplavljajo različna ljudstva. Avtor je zlasti opozoril na dvoje, na eni strani na problem avarske kontinuitete (k temu je po njegovem pripomogla madžarska zasedba), na drugi strani pa na problem tujcev (hospites), ki jih tvorijo priseljenci raznih etničnih pripadnosti nekoliko mlajše dobe, ki pravno niso veljali za prave meščane, so pa bili prosilci za meščanske pravice.

Slovenci smo bili z referentoma Jožetom Koropcem in Petrom Štihom dobro zastopani. *Jože Koropec* je govoril o Štajerski v sosedstvu s Hrvaško okrog leta 1525, predstavil je zlasti jugovzhodni del Štajerske ob hrvaški meji. Na tem prostoru je bil zaradi turških vpadov zelo močan pritisk beguncev, ki jih je mogoče slediti tudi po priimkih (Turk, Vogrič, Bezjak). Poleg urbarjev je Koropec za svojo raziskavo uporabljal tudi popise tedaj uvedene glavarine. Spregovoril je še o vlogi obmejnih mest in trgov in svoje ugotovitve podkrepil s številnimi statističnimi podatki.

Peter Štih je spregovoril o kolonizacijski in migracijski problematiki v slovenskih deželah v visokem in poznem srednjem veku in prikazal dosedanje rezultate naše historiografije, ki je raziskovala zlasti agrarno kolonizacijo in priseljevanje nemških kmetov. Opozoril je tudi na migracije privilegiranih slojev s posebnimi nalogami (uskoki in Žumberku in Beli krajini) ter na posebne skupine prebivalstva, kjer je šlo bolj za individualne migracije (furlanski fužinarji, nemški rudarji v Idriji, trgovci z zahoda in severa in seveda Židje). Zelo umestno se zdi avtorjevo opozorilo, da so pri nas premalo raziskane migracije plemstva, zlasti nesvobodnega. Kot ponavadi je bila tudi letos diskusija k posameznim referatom precej živahna in marsikdaj tudi kritična.

V celoti dobro organiziranemu simpoziju so lokalne in deželne oblasti namenile precejšnjo pozornost. Prvi večer je za udeležence simpozija priredil sprejem gradiščanski deželni glavar Karl Stix, drugi večer je bil koncert v cerkvi v Modincih, tretji dan je sprejem priredila občina. Prijetna je bila tudi poldnevna ekskurzija z ogledom gradu Güssing in muzeja na prostem v bližnjem Gerersdorfu.

Letošnja udeležba slovenske delegacije je bila verjetno doslej najštevilnejša, za kar smo organizatorjem še posebej hvaležni.

Na koncu naj poudarim, da je simpozij Modinci-Mogersdorf v vseh teh letih vsekakor dokazal, tudi z izdajo vsakoletnih zbornikov, da je koristen in potreben in da je že zdavnaj prerasel v pomembno mednarodno srečanje strokovnjakov zgodovinske in sorodnih strok, zato mu ob jubileju želimo še veliko uspešnih let.

Olga Janša-Zorn